

ZMENY RASTLINNÝCH SPOLOČENSTIEV SLT *FAGETO- QUERCETUM* NA ANDEZITOCH SLOVENSKEHO STREDOHORJA

Marek KOTRÍK, František MÁLIŠ, Mariana UJHÁZYOVÁ,
Ľudovít VAŠKO, Danica KRUPOVÁ, Vlastimil KNOPP,
Martin BAŽÁNY, Karol UJHÁZY.

LESNÍCKA TYPOLOGIA – 70 rokov v službách lesného
hospodárstva a ochrany prírody

Zvolen 18.-19.11.2021

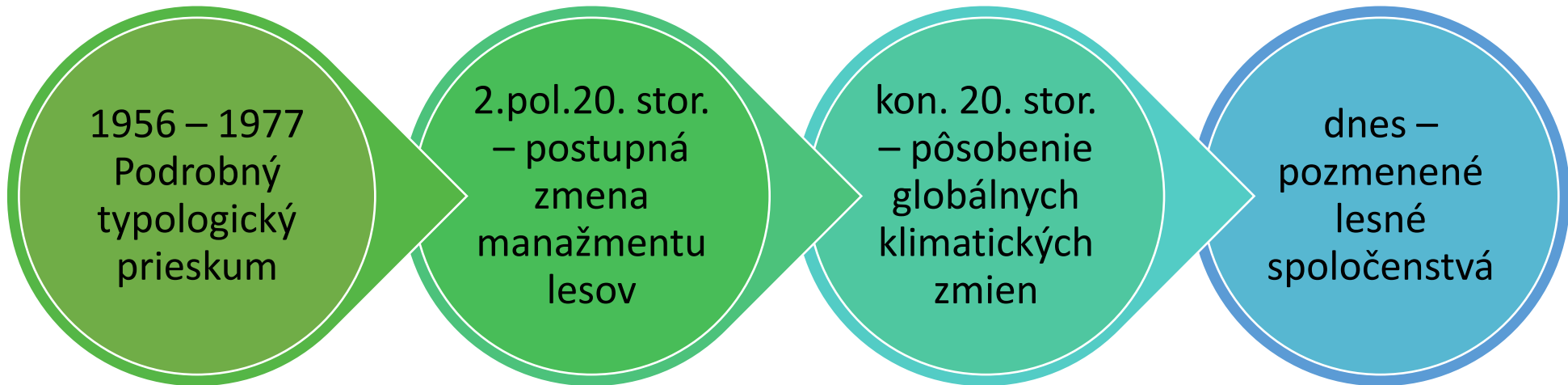

Úvod do problematiky

- v súčasnosti narastá **množstvo dôkazov o zmenách** druhového zloženia a biodiverzity les. ekosystémov nachádzajúcich sa v oblasti **temperátnej Európy** (SOLER *et al.* 2019)
- sledované zmeny v lesných ekosystémoch sú často spájané s **pôsobením globálnych klimatických zmien** (SALA *et al.* 2000), **zmenou manažmentu** (HÉDL *et al.* 2010), **vplyvom eutrofizácie** (BERNHARDT-RÖMERMANN *et al.* 2007), **fragmentácie** (TINYA *et al.* 2009) a **termofilizácie** (GOODFRIED *et al.* 2012)
- **hlavné následky:**
 - biotická homogenizácia (KOPECKÝ *et al.* 2013)
 - pokles druhovej diverzity (STAUDE *et al.* 2020)
 - šírenie invázných druhov (PYŠEK *et al.* 2012)

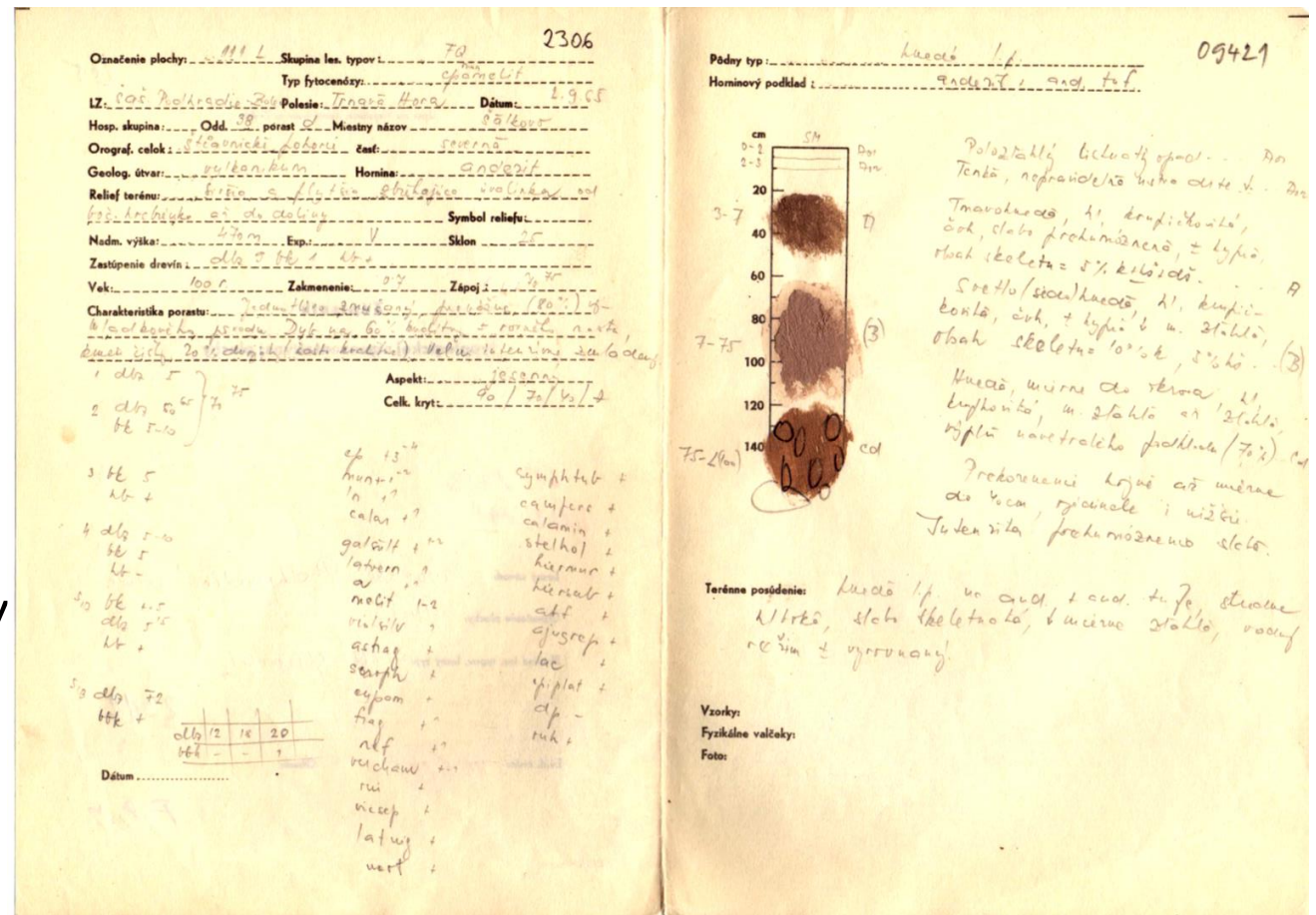
- tento trend zmien **na našom území** potvrdzujú viaceré výskumy založené na opakovaných sledovaniach trvalých plôch (UJHÁZYOVÁ a UJHÁZY 2007, MÁLIŠ 2011, VLADOVIČ *et al.* 2014)
- sledované zmeny sú väčšinou analyzované na základe porovnávania s dátami získanými z historických záznamov vegetácie (VERHEYEN *et al.* 2016) v období tzv. normálnej klímy (pred r. 1980) -**sieť typologických reprezentatívnych plôch zakladaných od r. 1956**
- presné príčiny, mechanizmy a priebeh zmien v konkrétnych typoch spoločenstiev vrátane dubových a dubovo-hrabových lesoch však zatiaľ **nie je dostatočne známy**

Historický materiál

Podrobný typologický prieskum

- vykonávaný v rokoch 1956 až 1977 na výmere porastovej plochy celej SR
- fytocenologická + pedologická zložka
- cieľom bolo vylíšiť plochy lesa s rovnakými produkčnými podmienkami
 - LESNÉ TYPY
- založených cca 20 tis. TRP
 - unikátna báza dát zachytávajúca stav lesov pred pôsobením globálnych klimatických zmien a procesmi s nimi spojenými

Podny typ: kraso 1/1 09421
 Hominový podklad: andazit, and. taf.

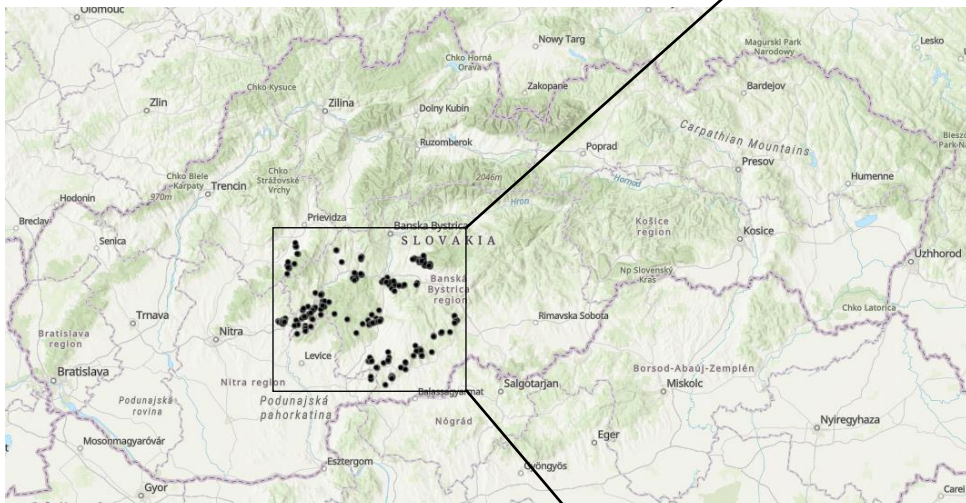
cm
 0-2
 2-3
 3-7
 7-75
 75-140

Polozitá, bledá, oporná...
 Tenká, neproduktívna...
 Trnava, 4, kypičková,
 ok, slabá produkcia, = typ.
 obsah skeleta = 5% kôstič.
 Svetlo/sivá kraso 1/1, kypič-
 ková, ok, + kypič v m. 2. št. št.
 obsah skeleta = 10% kôstič, 5% kôstič. (3)
 Kraso, sivá do streda, 1/1,
 kypičková, m. 2. št. št. št.
 výplň v centrálnej časti (70%)
 Prekorenenie kôstič až mierne
 do 4cm, výrazne i nižšie.
 Jeden rok produkcia skeleta.

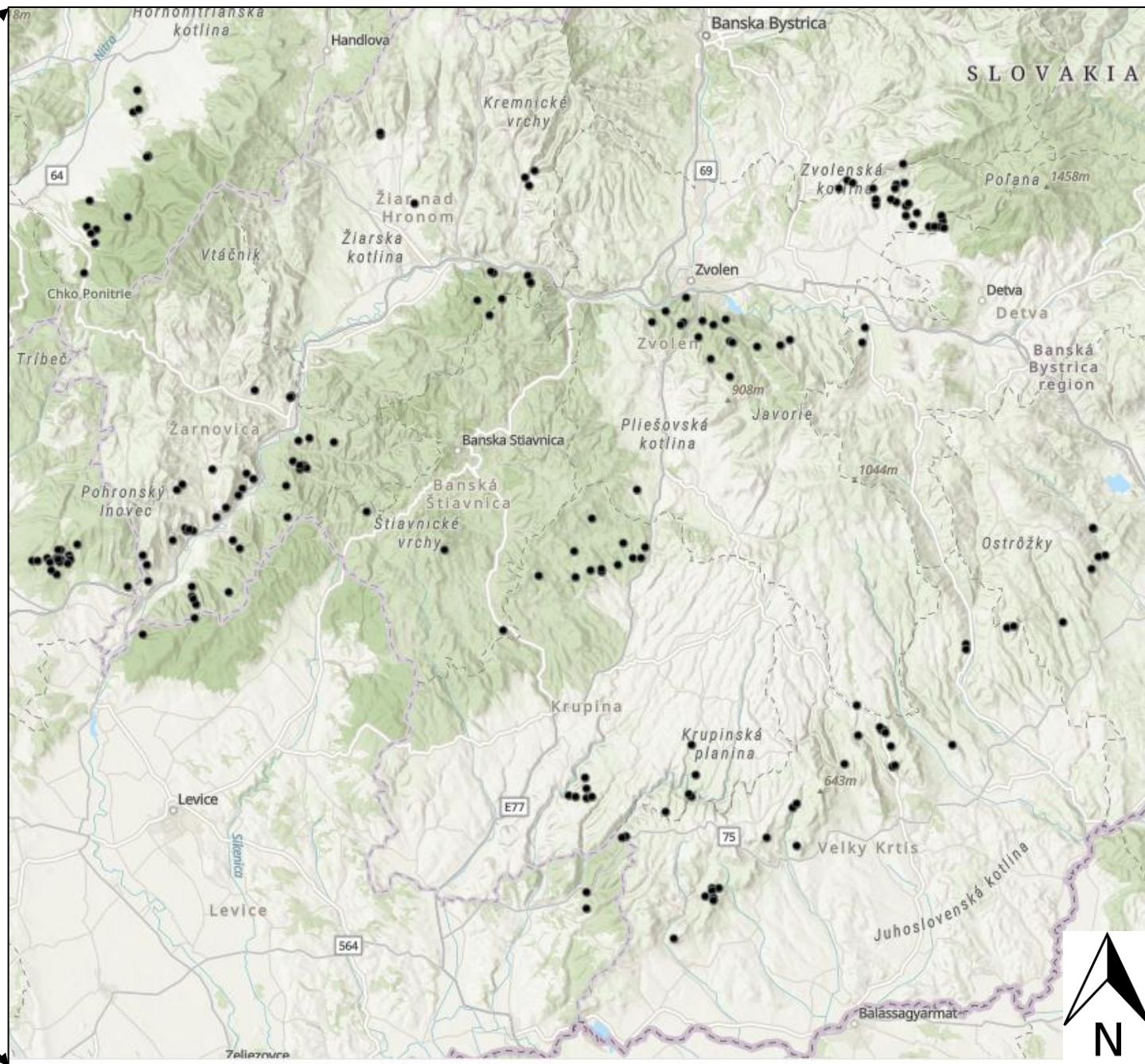
Terénne posúdenie: kraso 1/1 na and. + and. taf. stredne
 kypič, slabá produkcia, mierne skeleta, výraz-
 ne výrazne.

Vzorky:
 Fyzikálne valčeky:
 Foto:

Záujmové územie Slovenské stredohorie

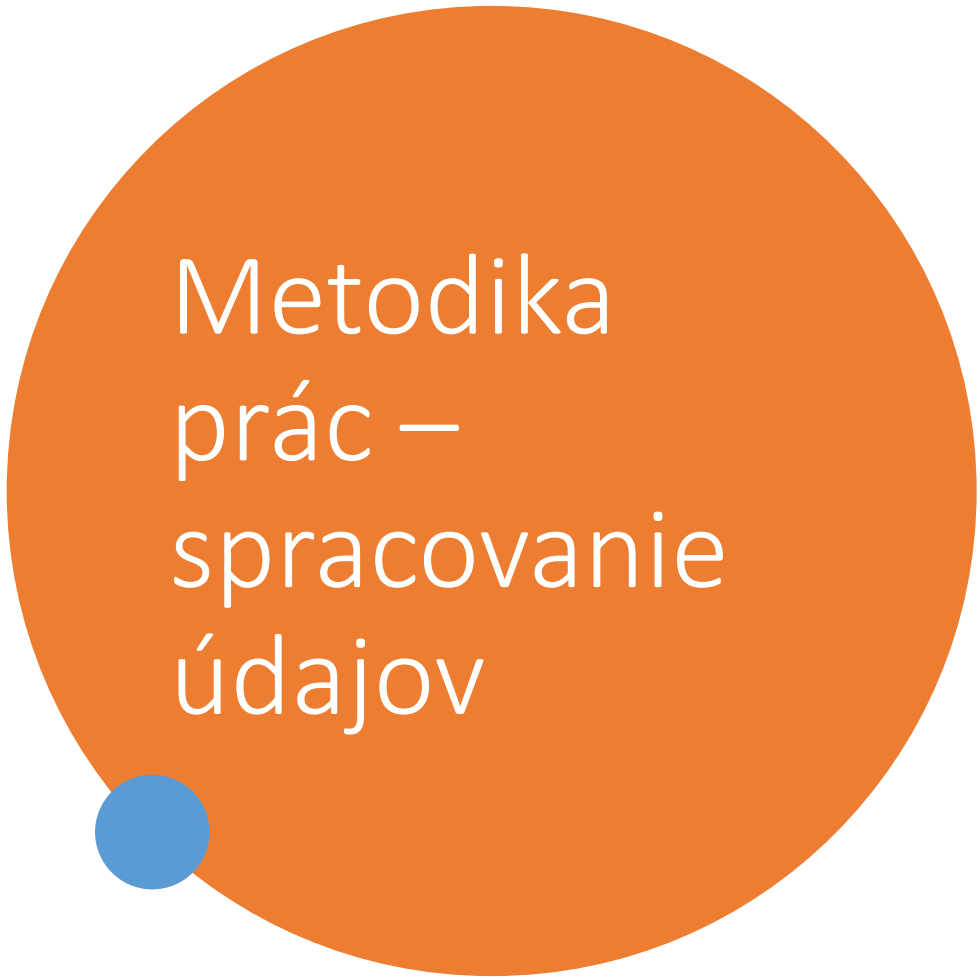
- ✓ Vtáčnik
- ✓ Pohronský Inovec
- ✓ Štiavnické vrchy
- ✓ Kremnické vrchy
- ✓ Poľana
- ✓ Javorie
- ✓ Ostrôžky
- ✓ Krupinská planina

Metodika prác – terénny výskum

- v súlade s metodikou, ktorú uvádzajú VLADOVIČ *et al.* (2014)
- údaje zo **159** obnovených TRP sít *FQ* lokalizovaných v Slovenskom stredohorí:
 - M. Kotrík, K. Ujházy, V. Knopp – **65 TRP** (r. 2017 – 2020)
 - APVV Vladovič – **59 TRP** (r. 2005 – 2007)
 - M. Bažány – **38 TRP** (r. 2016)
 - KF LF TUZVO (K. Ujházy, F. Máliš, M. Ujházyová) – **20 TRP** (r. 2015 – 2018)
 - NLC KZSL (Ľ. Vaško, B. Lizoň, P. Kliment) – **15 TRP** (r. 2018 – 2020)

Metodika prác – spracovanie údajov

- editovanie terénnych zápisníkov do databázy v prostredí Microsoft Access
- JUICE (TICHÝ 2002)
- Statistica[®]
- CANOCO 5.0 (TER BRAAK, ŠMILAUER 2012)
- vyhodnotenie vzťahu jednotlivých druhov k základným faktorom prostredia podľa Ellenbergových ekoindexov (ELLENBERG *et al.* 1992) a ekologických skupín druhov (UJHÁZY *et al.* 2018)

Výsledky

Tabelárne porovnanie zápisov

Synoptic table with fidelity index {phi coefficient} and percentage frequency

Number of relevés:

159 | 159

relevés 318

Species 567

1

2

Quercus petraea agg.	3		26.1 ⁸⁹	---	68
Quercus petraea agg.	4		25.2 ⁶⁰	---	35
Astragalus glycyphyllos	6	193	20.8 ⁶⁰	---	40
Juniperus communis	7	13	19.8 ⁸	---	.
Fallopia convolvulus	6	108	---	9	40.5 ⁴⁵
Rosa canina agg. et sp.	5	172	---	27	37.9 ⁶⁵
Fagus sylvatica	7	156	---	22	36.6 ⁵⁸
Urtica dioica	6	59	---	2	35.2 ²⁶
Acer platanoides	7	65	---	4	34.6 ³⁰
Acer campestre	7	167	---	25	34.4 ⁵⁹
Quercus cerris	7	122	---	14	34.2 ⁴⁶
Alliaria petiolata	6	74	---	6	32.1 ³¹
Acer campestre	4	81	---	8	32.0 ³³
Prunus avium	7	132	---	19	31.9 ⁴⁹
Impatiens parviflora	6	31	---	.	31.1 ¹⁸
Fraxinus excelsior	7	53	---	3	30.3 ²³
Acer campestre	5	155	---	25	30.3 ⁵⁴
Fagus sylvatica	5	134	---	21	29.7 ⁴⁹
Carpinus betulus	7	226	---	44	28.7 ⁷²
Galeopsis species	6	52	---	4	26.7 ²³
Prunus spinosa	7	62	---	6	26.4 ²⁵
Cardaminopsis arenosa	6	40	---	4	24.5 ¹⁹
Rosa canina agg. et sp.	7	148	---	25	24.2 ⁴⁸
Crataegus species	4	74	---	8	23.5 ²⁶
Moehringia trinervia	6	63	---	6	22.3 ²¹
Viola hirta et collina	6		---	6	21.6 ²⁰
Viola riviniana	6	41	---	3	21.5 ¹⁶
Fraxinus excelsior	5	25	---	2	21.4 ¹³
Carpinus betulus	5	209	---	42	21.4 ⁶⁴
Quercus cerris	5	48	---	5	21.3 ¹⁹
Sorbus torminalis	7	71	---	9	21.1 ²⁵
Cephalanthera longifolia	6	39	---	4	20.9 ¹⁶
Prunus spinosa	5	48	---	5	20.6 ¹⁸
Fagus sylvatica	4	91	---	14	19.7 ³⁰
Quercus petraea agg.	7		---	86	19.2 ⁹⁷
Prunus avium	5	71	---	11	18.9 ²⁵
Carex muricata agg.	6	86	---	13	18.8 ²⁸
Ligustrum vulgare	7	120	---	21	18.6 ³⁸
Achillea distans	6	15	---	.	18.0 ⁶

Výsledky

Zmeny ekologických nárokov rastlín na prostredie

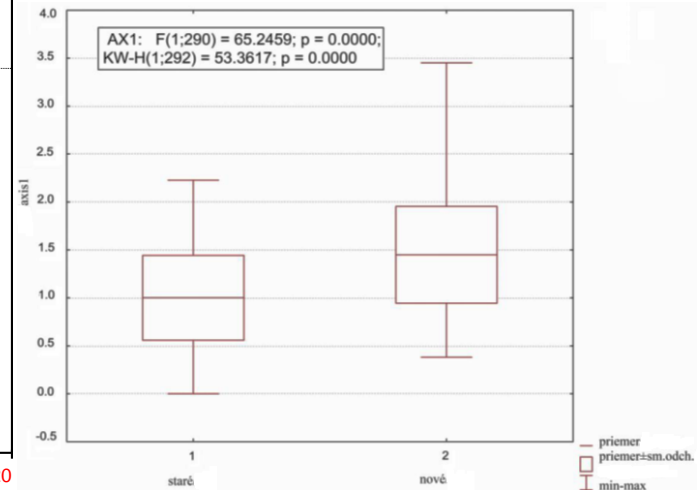
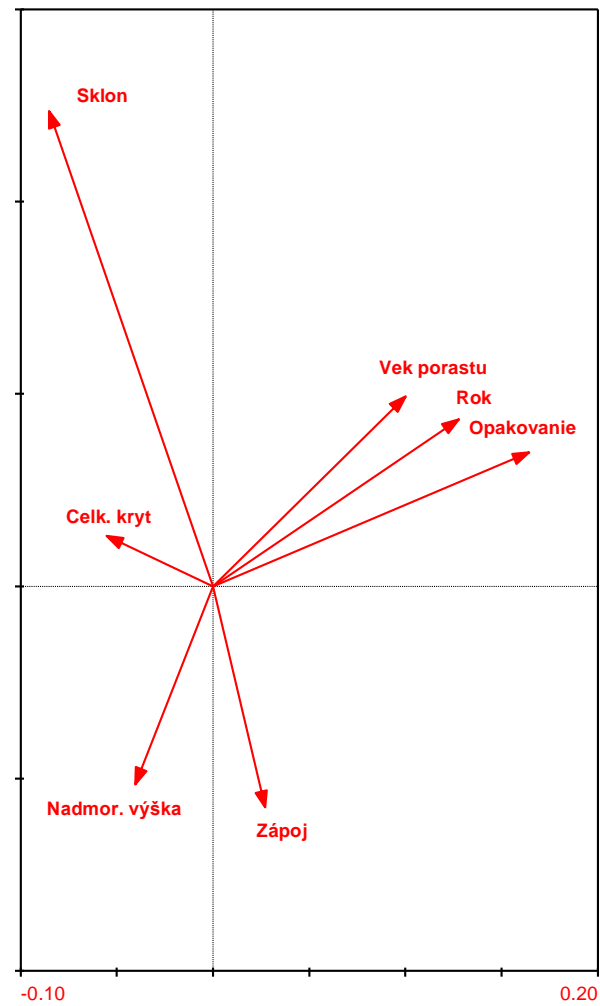
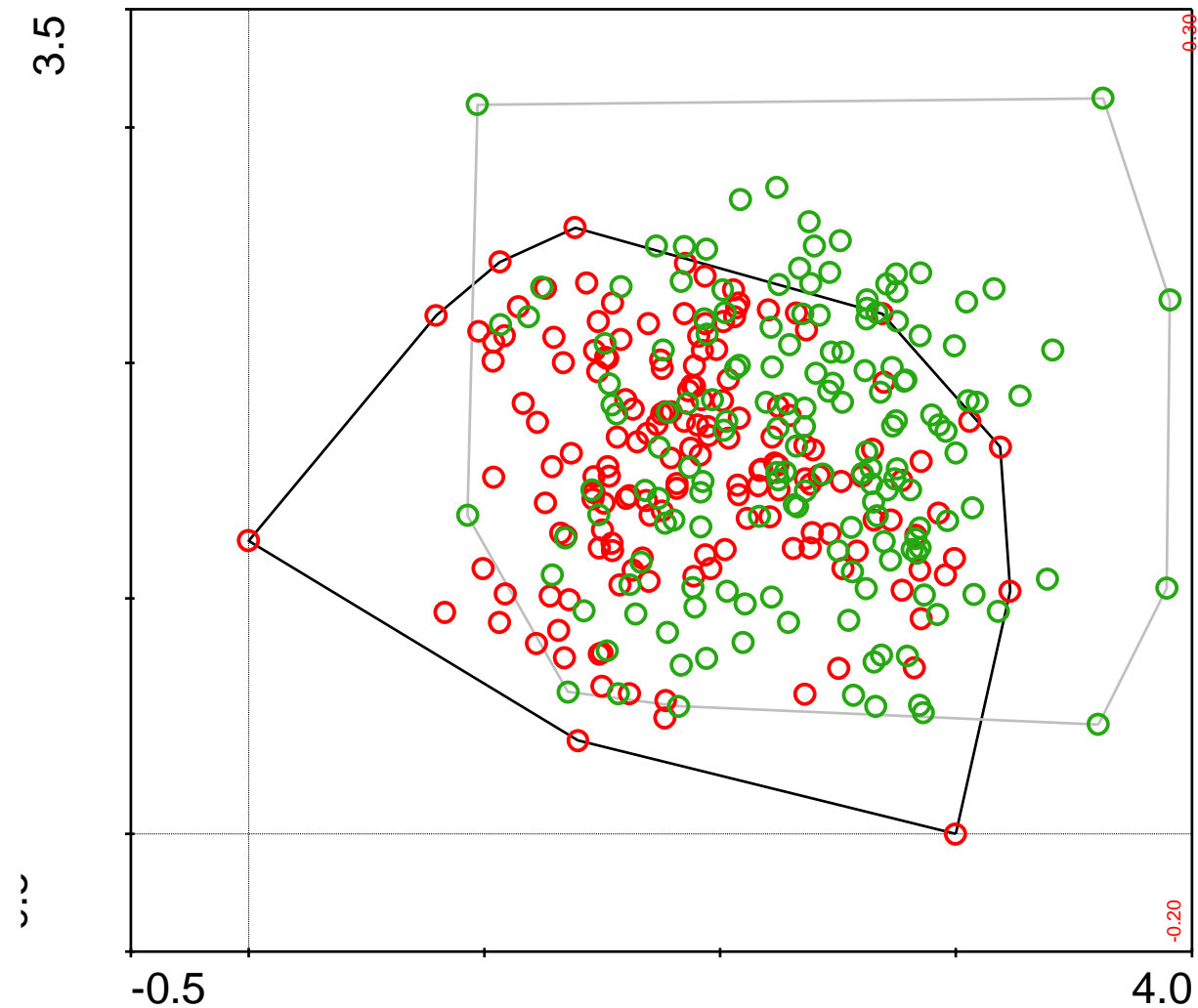
Ellenbergove ekoindexy	S	T	K	V	R	N
Priemer ustupujúce druhy	5,7	5,6	4,0	4,9	6,8	4.8
Priemer prístupujúce druhy	4,7	5,3	3,4	4,9	6,4	6.2
t-test	0.05678	0.09119	0.12532	0.92007	0.40000	0.02682*

Zmeny druhovej diverzity

	priemer ± smerodajná odchýlka		t-test
	staré	nové	
Druhovú bohatosť (na 500 m ²)	32 ± 9	36 ± 14	0,0171*
H'	1.97 ± 0.36	1.92 ± 0.40	0,2610
Pielou	0.57 ± 0.08	0.55 ± 0.08	0,0221*

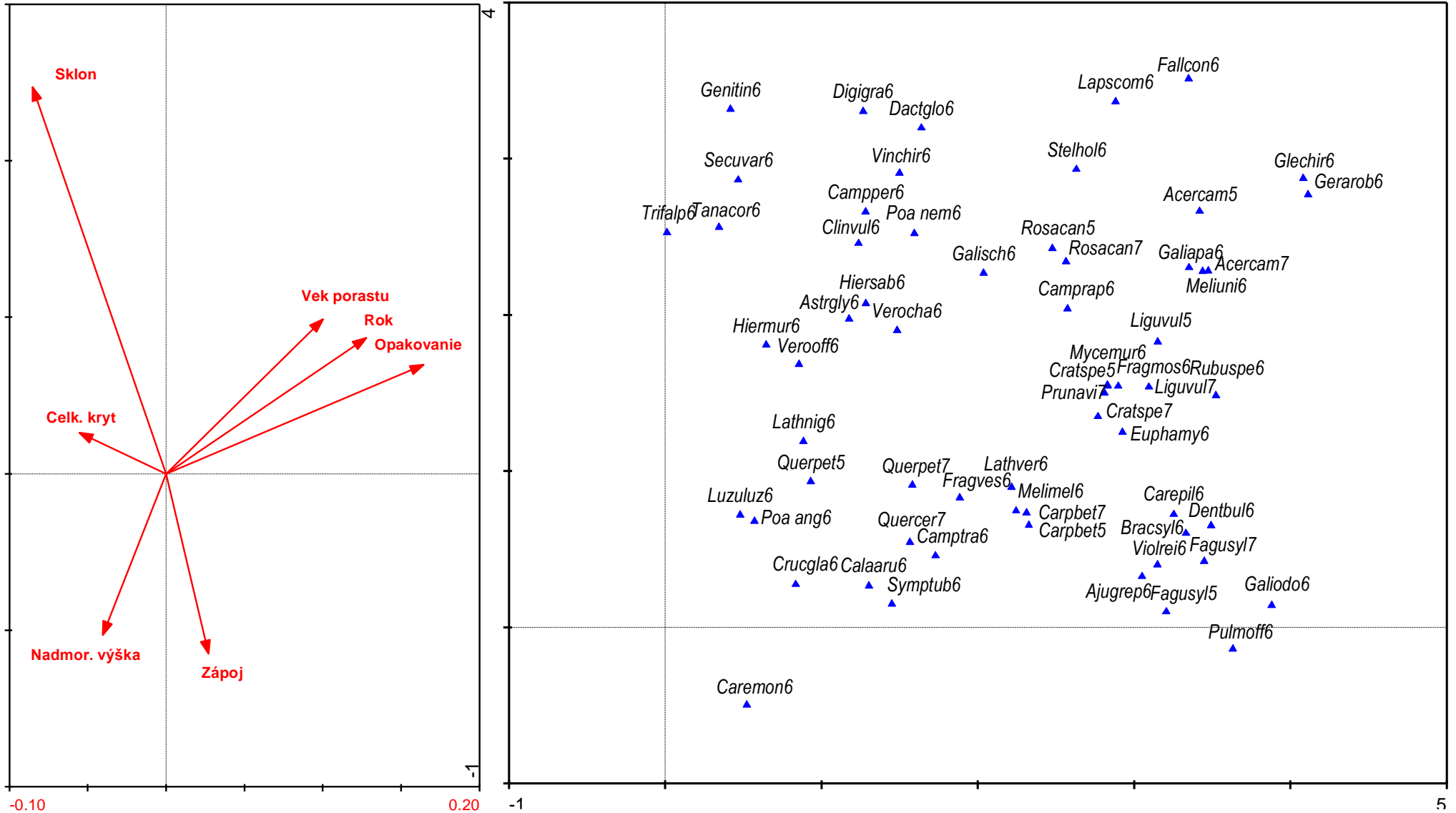
Výsledky

DCA analýza

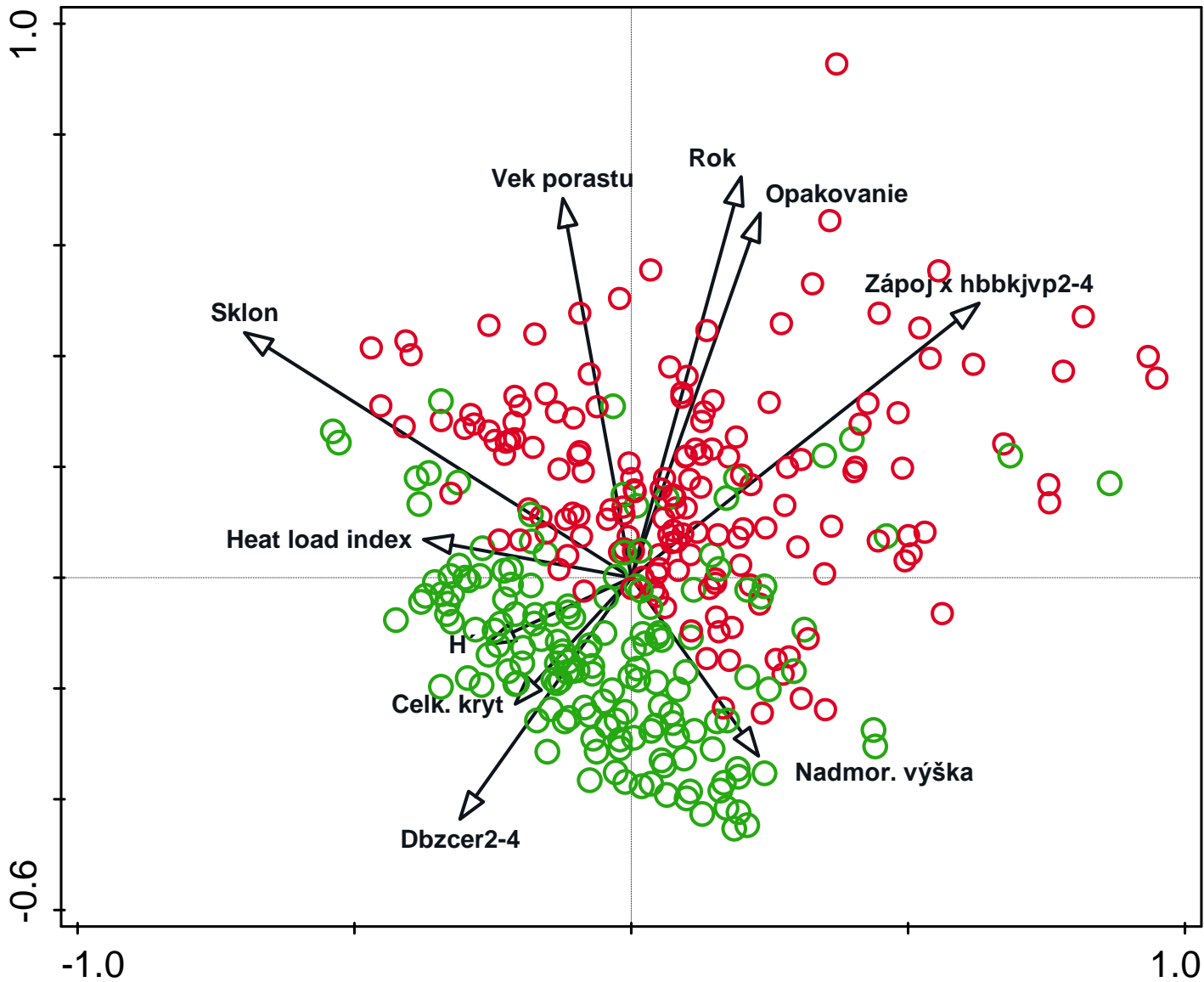
Výsledky

DCA analýza

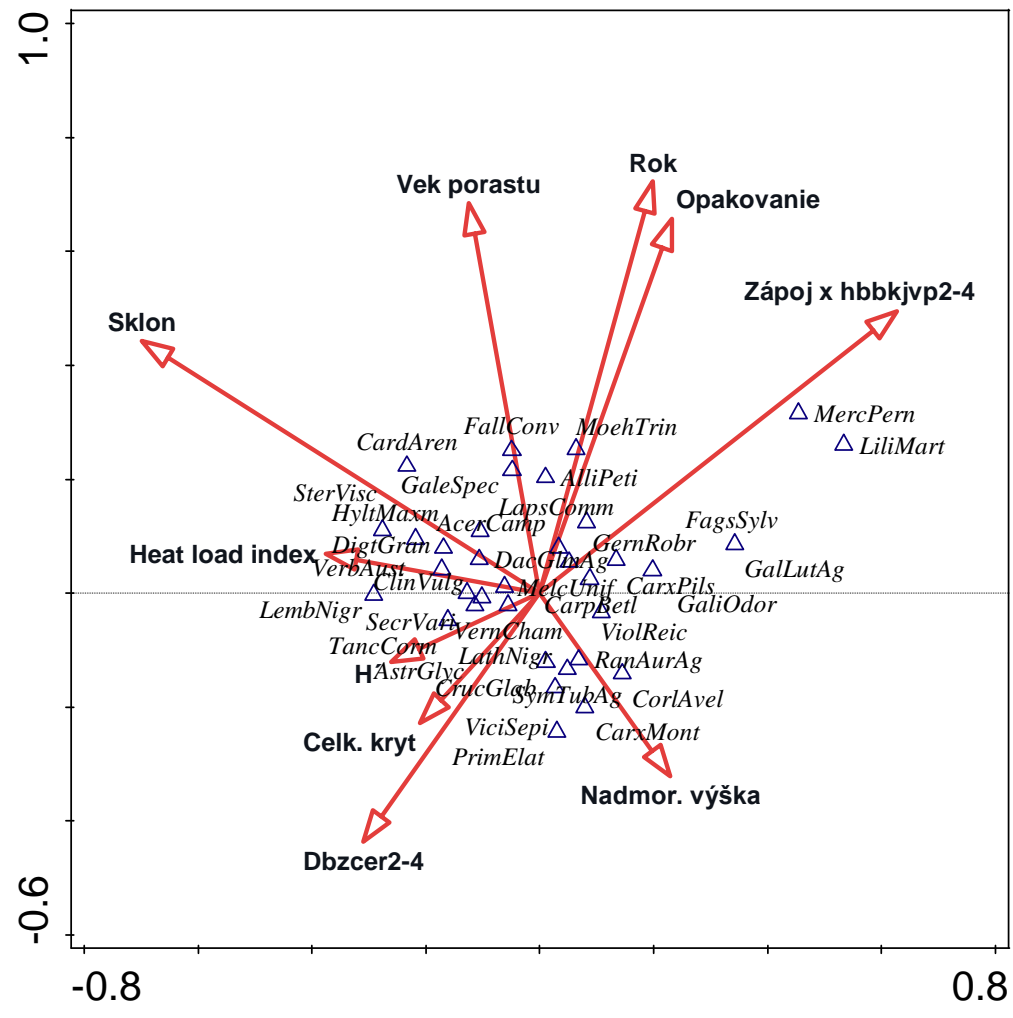
Výsledky

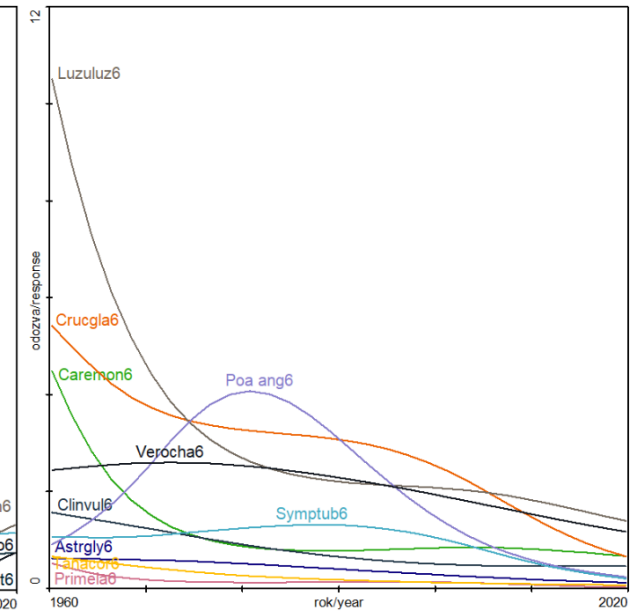
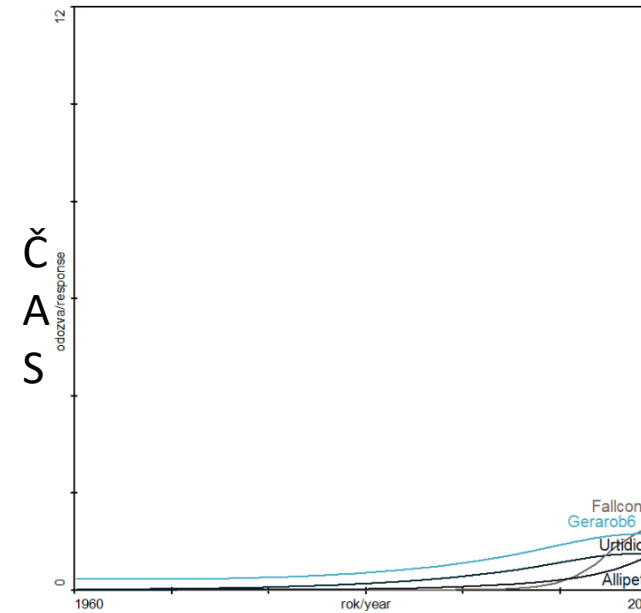
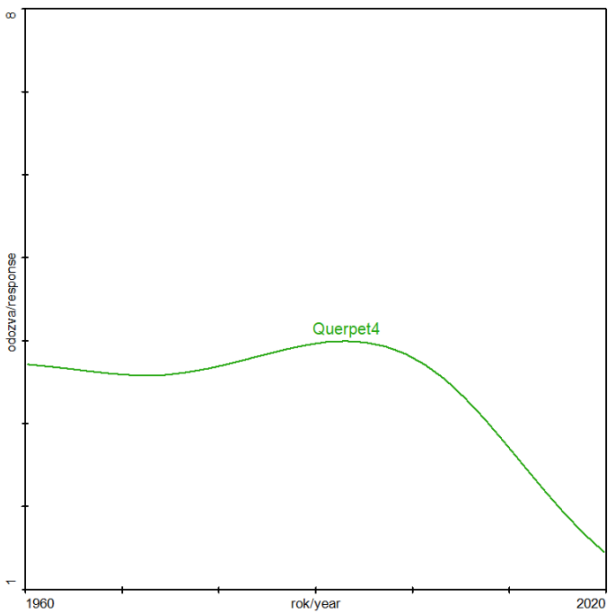
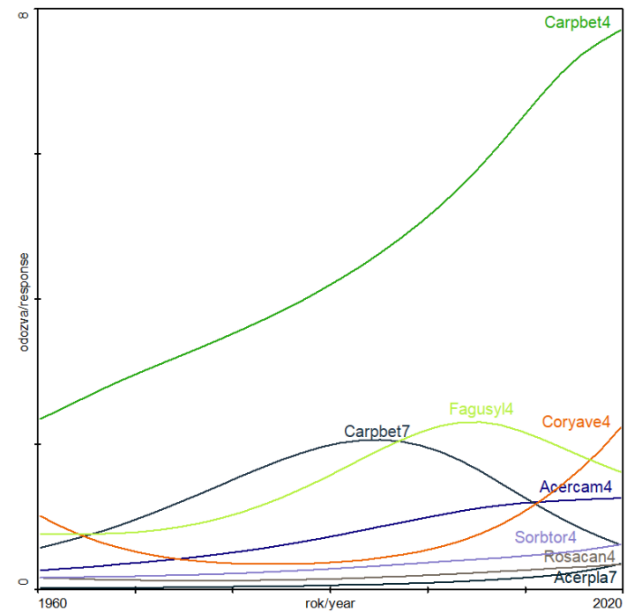
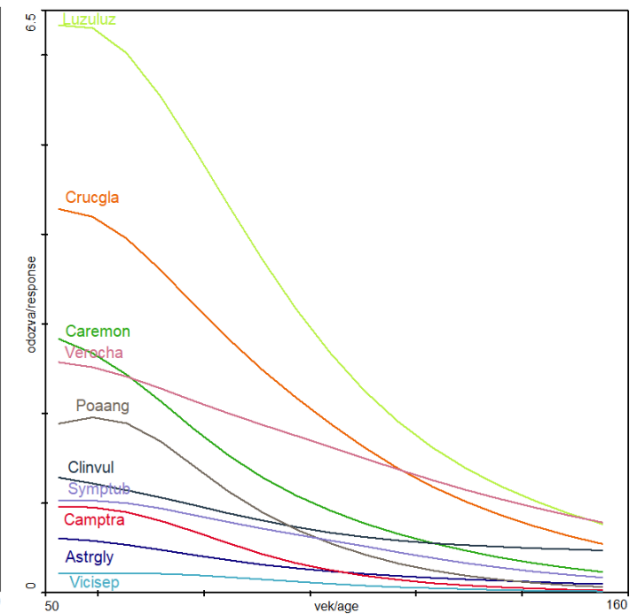
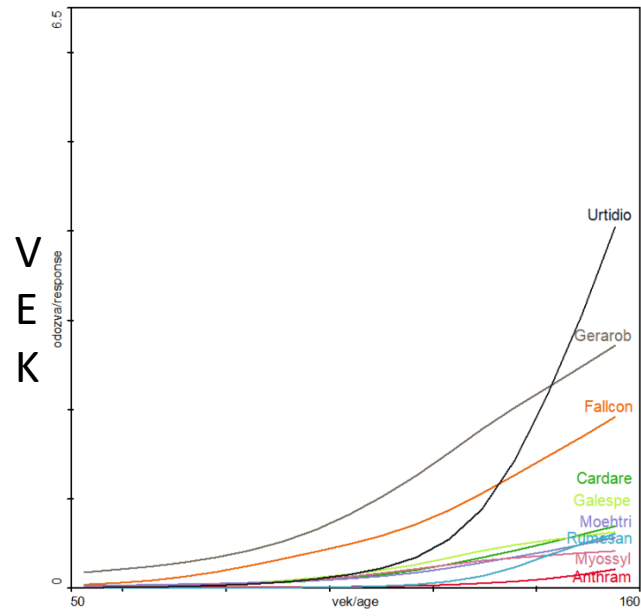
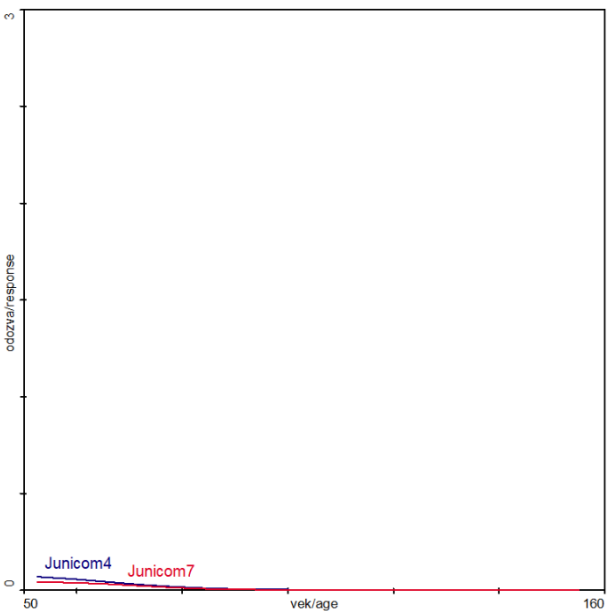
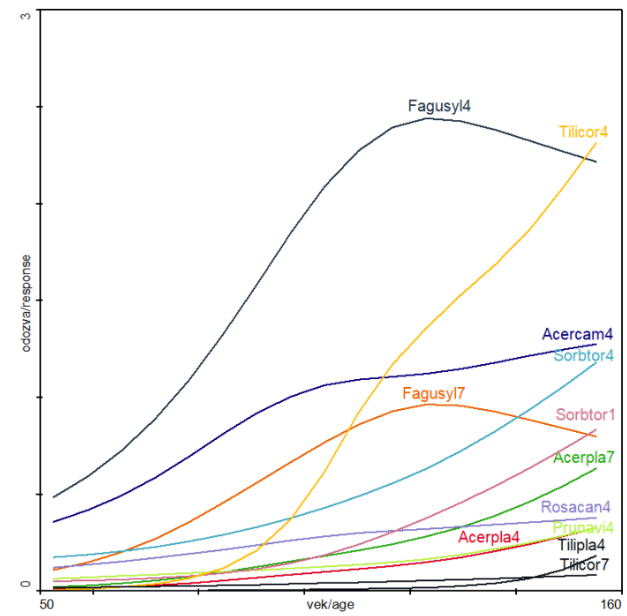
CCA analýza

Forward Selection Results

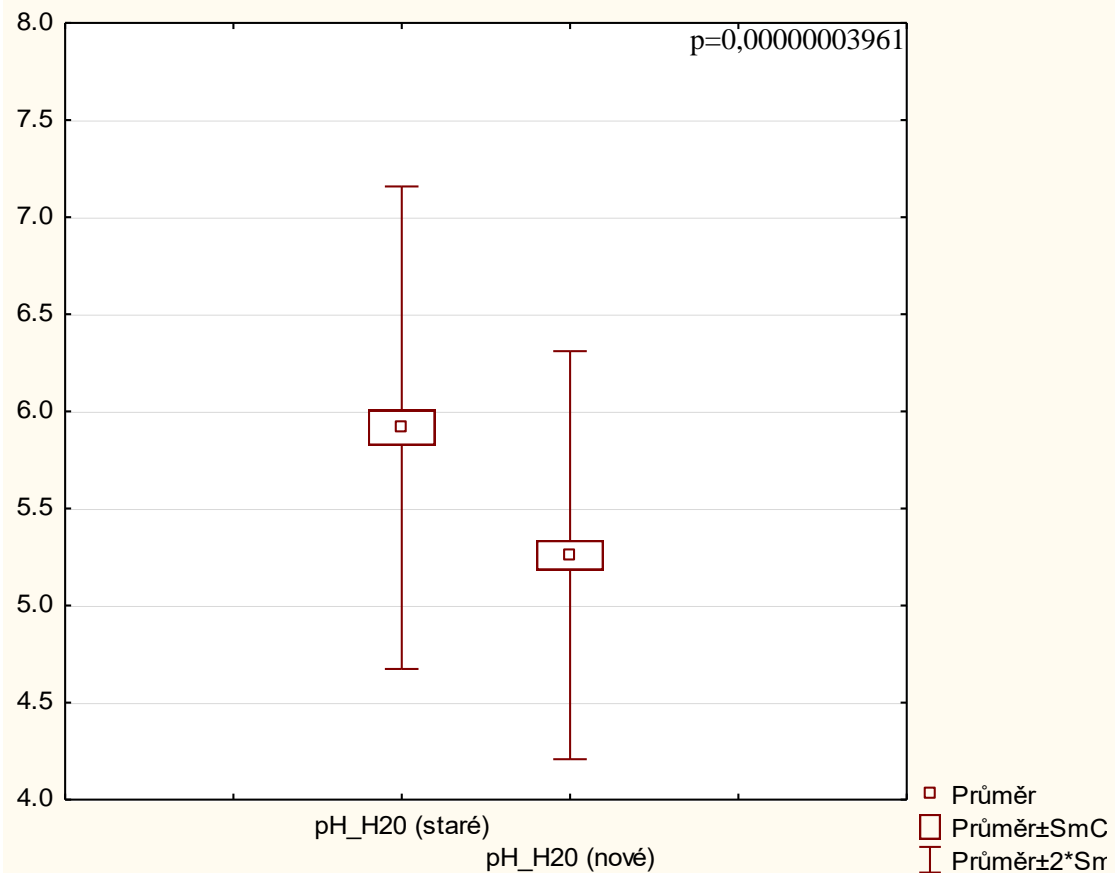
Name	Explains %	Contribution %	pseudo-F	P
Sklon	1.30	13.93	4.2	0.001
Zápoj x hbbkjvp2-4	1.18	12.62	3.8	0.001
Nadmor. výška	0.97	10.41	3.2	0.001
Rok	0.93	9.93	3.0	0.001
H'	0.63	6.70	2.1	0.001
Opakovanie	0.58	6.22	1.9	0.001
Celk. kryt	0.53	5.62	1.7	0.001
Vek porastu	0.51	5.48	1.7	0.001
Heat load index	0.50	5.29	1.6	0.001
Dbzcer2-4	0.43	4.58	1.4	0.016

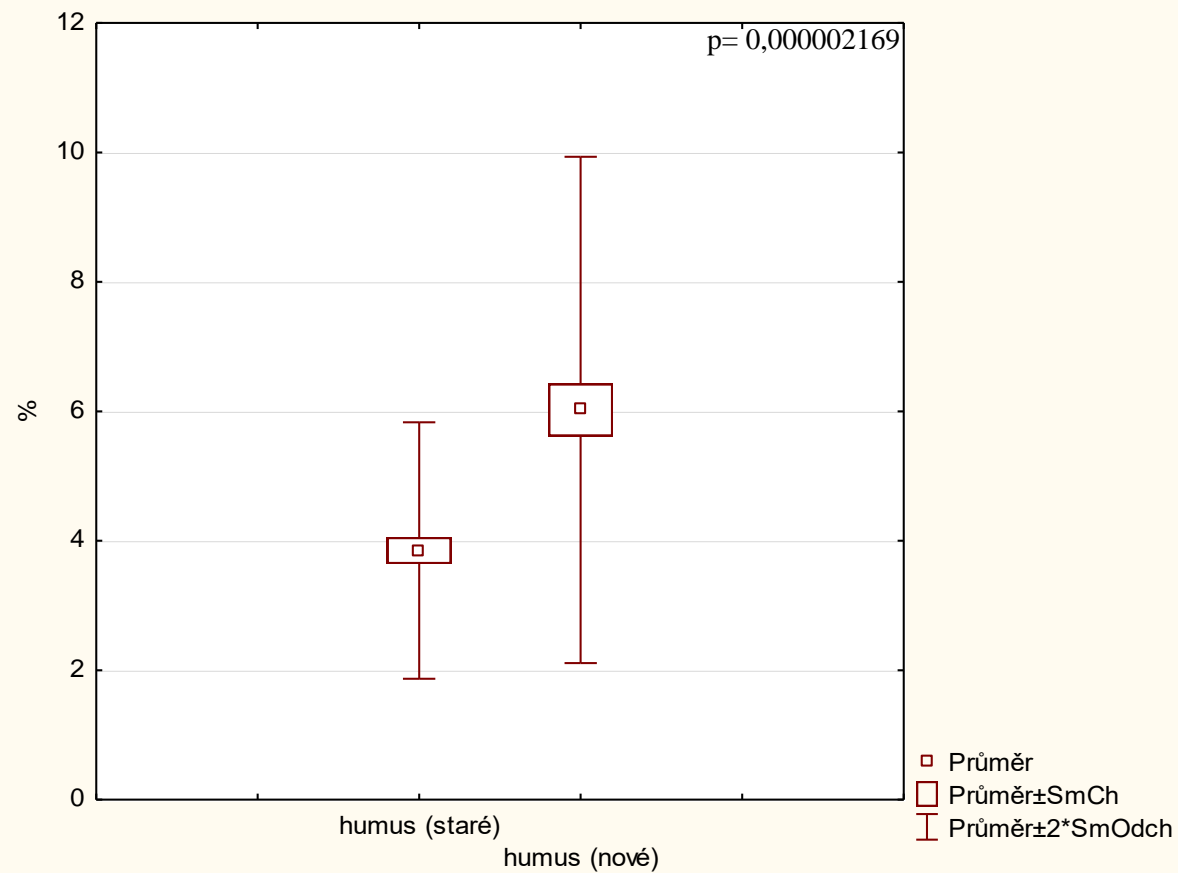

Zmeny v pôdnom prostredí

- 46 TRP

- 23 TRP

Záver

- Trend zmien druhového zloženia na skúmanom území
 - podrastanie podkorunového priestoru
 - pribúdanie druhov náročnejších na živiny
 - ústup druhov charakteristických pre tieto spoločenstvá podľa HANČINSKÝ (1972)
 - šírenie invázných druhov
 - pokles pH a akumulácia humusu
- Príčiny zmien
 - zmena manažmentu= zatienenie podrastu + akumulácia biomasy
 - spolupôsobenie prirodzenej a antropogénnej eutrofizácie
 - vytvorenie lesnej mikroklímy spomaľujúcej účinky termofilizácie

A photograph of a forest in autumn. The trees have vibrant orange and yellow leaves. The ground is covered in fallen leaves and dry grass. The lighting is soft, suggesting a sunny day. The text is overlaid on the lower left portion of the image.

Ďakujeme za Vašu
pozornost